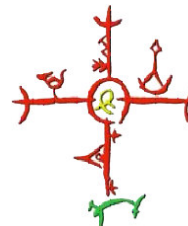

Forslag til NSRs 40. landsmøtes høringsuttalelse til NOU 2007:13 og NOU 2007:14 Den nye sameretten

Innledning

Det andre samerettsutvalgets innstilling innebærer en milepæl i den samerettslige utviklingen i Norge, og dermed også i utviklingen av Norge som rettstat. Norske Samers Riksforbund (NSR) er svært tilfredse med at utvalgets innstilling nå kan danne grunnlag for en konstruktiv drøfting om hvordan man gjennom naturgrunnlaget best kan sikre samenes rett til å utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

Samene er ett folk, og vi har bebodd våre områder forut for at statene trakk sine grenser gjennom dem. Riks- og fylkesgrenser utgjør forvaltningsmessige ordninger staten har opprettet, og kan ikke avgrense samiske rettigheter.

Rettigheter

Norge har erkjent særskilte folkerettslige forpliktelser overfor samene som et urfolk. Dette betyr at i den grad andre grupper innenfor tradisjonelle samiske områder tilkjennes rettigheter eller tilgodeses på grunnlag av gjeldende rett eller politiske hensyn, så kan ikke dette gå på bekostning av rettigheter samene har krav på i samsvar med folkeretten.

NSR kan ikke godta ordninger som innebærer at samiske rettigheter i Finnmark vil få et sterkere vern enn utenfor Finnmark. Finnmarksloven innebærer et kompromiss mellom staten og samefolket, og en minimumsløsning som er akseptabel i forhold til folkeretten fordi Sametinget valgte å tilslutte seg loven. At samene utenfor Finnmark bor enda mer spredt, og er i et større mindretall enn i Finnmark, kan ikke brukes som argumentasjon for et svakere rettsvern, tvert i mot, rettsvernet burde heller være sterkere. NSR vil i denne sammenhengen presisere at nye ordninger for eierskap og forvaltning forutsetter samisk aksept jfr. SP art 1 og art 27.

NSR mener det er problematisk at utvalget ikke har vurdert FNs urfolksdeklarasjon av 13.september 2007 med tanke på anbefalingene utvalget gir. Samerettsutvalgets forslag ble lagt frem den 3.desember 2007 og burde derfor ha vurdert hvilke konsekvenser urfolksdeklarasjonen fører til i forhold til forslagene utvalget anbefaler.

NSR vil vise til eksisterende strukturelle rettslige problemstillinger i forhold til samiske rettigheter som grunnlag for at samiske rettigheter innenfor gjeldende norsk rett ikke har blitt anerkjent tidligere. I lys av dette vil landsmøtet i NSR påpeke at folkerettens rettskilder og andre rettskilder som FNs urfolksdeklarasjon må inngå som rettsgrunnlag i forhold til identifisering og kartlegging av samiske rettigheter i områdene det her er snakk om. Områdene som er tradisjonelle samiske områder kan ikke avgrenses mot statsborgerskap - det innebærer at arbeidet med å kartlegge og å anerkjenne samiske land, vann og ressursrettigheter må gjelde samenes faktiske bruk og omfatter dermed ikke bare samer med norsk statsborgerskap. Ordningene som vedtas må ta høyde for dette.

NSR vil klart uttrykke at sammensetningen i styret i Hålogalandseiendommen og fjellstyrene lenger sør ikke representerer ordninger som kan kompensere for rettighetsrepresentasjon slik at samene gjennom dette får anerkjent eier- eller besittelsesrettigheter.

Forvaltningsordninger

NSR vil påpeke at hensynet til å bevare og sikre samisk kultur må stå sentralt i de ulike forvaltningsordningene. Det er behov for saksbehandlingsregler som kan konkretisere den forberedende saksbehandlingen og bidra til at samiske interesser gis en mer fremtredende plass i avveiningene som foretas før et vedtak treffes. NSR støtter i hovedtrekk det enstemmige utvalgets forslag til Lov om saksbehandling og konsultasjoner ved tiltak som kan få virkning for naturgrunnlaget i tradisjonelle samiske områder.

NSR er av den oppfatning at utvalgsflertallets forslag til forvaltningsordninger ikke bidrar til å sikre nødvendig grad av samisk innflytelse, fordi samene vil være i en klar minoritetssituasjon uten effektiv innflytelse i forhold til forvaltningen. Dette gjelder styringsmodellen for Hålogalandsallmenningen, de regionale utmarksstyrene og i enda sterkere grad løsningen som er foreslått for områdene sør for Nordland. Ordningen med et sametingsoppnevnt medlem i styret for Statskog fremstår som en kosmetisk endring som representerer marginal innflytelse i grunneierorganet.

Flertallet i utvalget konkluderer med at krav til samisk deltakelse i forvaltningen reduseres som følge av at eierforhold i fylket er avklart – NSR vil gi uttrykk for at vi mener at dette er en tvilsom konklusjon. NSRs landsmøte vil fremheve viktigheten av at spørsmålet om samisk effektiv deltakelse i forvaltningen av land og ressurser i tradisjonelle samiske områder må vurderes ut over problemstillingen vedrørende eierskap.

Samerettsutvalget konkluderer med at urfolk kan ha en "viss form for selvbestemmelse", noe som innebærer en selvbestemmelsesrett som er særskilt og mer begrenset enn andre (statsbærende) folks selvbestemmelsesrett. FNs urfolksdeklarasjon og folkerettskilder samt regjeringen i Sveriges periodiske rapport til FN må trekkes inn i denne sammenhengen. NSR vil med dette tilkjenne vår oppfatning av at selvbestemmelse er en kollektiv rettighet som tilfaller det samiske folket. Som ledd i retten til selvbestemmelse for samene som ett folk mener NSR at samene som et minimum må sikres effektiv innflytelse over forvaltningen av de tradisjonelle samiske områdene. NSR vil arbeide for dette virkeliggjøres gjennom å støtte de mindretallsforslagene i utvalgets innstilling som bedre sikrer samisk innflytelse.

Positiv særbehandling av sørsamiske interesser er nødvendig for å sikre fremtidige levedyktige sørsamiske samfunn. Utvalgets forslag tar i liten grad høyde for dette og forslaget om statlig eierskap i de tradisjonelle samiske områdene i sør begrunnes ikke overbevisende verken politisk eller juridisk. NSR finner det problematisk at foreslåtte forvaltningsordninger kun skal gjelde områder hvor ingen andre har opparbeidet seg rettigheter, og vil vise til at ordningene som helhet må sikre en tilstrekkelig mulighet for å reelt påvirke beslutninger som fattes i forvaltningsøyemed.

NSR støtter:

- kartlegging og anerkjennelse av rettigheter - herunder også rettigheter i samiske kyst- og fjordområder
- saksbehandlings- og konsultasjonsloven
- opprettelsen av Hålogalandsallmenningen som forvalter av utmarksområder etter kartlegging og identifisering av rettigheter
- lovpålagt tilbakeføring av grunneierinntekter til lokalmiljøene (forslag § 16 i hålogalandsloven)

NSR avviser:

- at statseid grunn i tradisjonelle samiske områder i Sør-Norge fortsatt skal forvaltes etter fjelloven

NSR foreslår:

- styrking av den samiske representasjonen i Hålogalandsallmenningen og i de regionale utmarksstyrene
- at Hålogalandsallmenningen også omfatter områdene sør for Nordland
- regjeringen gjennomfører en uavhengig folkerettslig vurdering opp mot FNs urfolksdeklarasjon av 13. september 2007
- §3, 2 punkt i kartleggings- og anerkjennelsesloven må endres slik at henvisning til FNs urfolksdeklarasjon innarbeides
- §2 og §4 i kartleggings- og anerkjennelsesloven må endres slik at det ikke sonderes mellom tradisjonelle samiske områder og samiske kyst- og fjordområder med den begrunnelse at samiske kyst- og fjordområder også er tradisjonelle samiske områder
- lovutkastets §15 må presisere at rettighetstvister angående fiske og andre fornybare marine ressurser i samiske kyst- og fjordområder skal være innenfor domstolens kompetanseområde
- formålsparagrafen i fjelloven og kartleggings- og anerkjennelsesloven må endres slik at denne viser til samiske interesser på en måte som sikrer at dette vektlegges i fortolkning og praktisk anvendelse av loven

Momenter til debatt på NSRs landsmøte:

Høringsfristen for samerettsutvalgets forslag er 15. februar 2009. Landsstyret har derfor valgt å legge frem dette høringsnotatet som grunnlag for debatt om saken på NSRs landsmøte. Målet er at debatten skal gi landsstyret veiledning og mulighet til å arbeide videre med endelig høringsuttalelse frem til høringsfristen. I denne sammenhengen ber vi landsmøtet delta i å vurdere følgende momenter:

- Er forvaltningsordningene som er foreslått av flertallet når det gjelder Hålogalandsallmenningen tilstrekkelige når det kommer til samisk representasjon? Bør NSR støtte mindretallets forslag der man går for en styresammensetning med 3 fra Sametinget og 3 oppnevnt at Troms og Nordland fylkeskommune sammen? Vil forslaget bedres ved innarbeiding av krav om informert samtykke fra samiske interesser evt. kunne forsvare en styresammensetning i på 2-2-2? De foreslåtte løsningene innebærer at samiske rettigheter får ulikt rettslig vern i de ulike områdene og det oppstår dermed en glidende skala for samiske rettigheter hvor samiske rettigheter i sør får svakest vern.
- Ordningene som er foreslått vil kunne representere en begrensning i forhold til full anerkjennelse av samiske rettigheter til land og ressurser etter folkerettens bestemmelser. Manglende inkorporering av ILO konvensjonen i sørsamiske områder og en begrenset inkorporering i Nordland og Troms vil føre til at folkeretten ikke vil ha samme internrettslige stilling i hele det samiske området på norsk side.
- Grunn disponeringstiltakenes konsekvenser i form av "urimelig" eller "unødvendig ulempe" skal avgjøres ved skjønn - hvem skal utøve dette skjønn? Vil samiske interesser bli ivaretatt i sterk nok grad gjennom denne skønnsutøvelsen?
- Utvalget legger til grunn at når det har gått mer enn 100 år fra samisk bruk av et område opphørte - vil ikke området kunne inngå som et "tradisjonelt" samisk område - hvilke forutsetninger forelå for at sameenes bruk opphørte legges det ikke vekt på.